

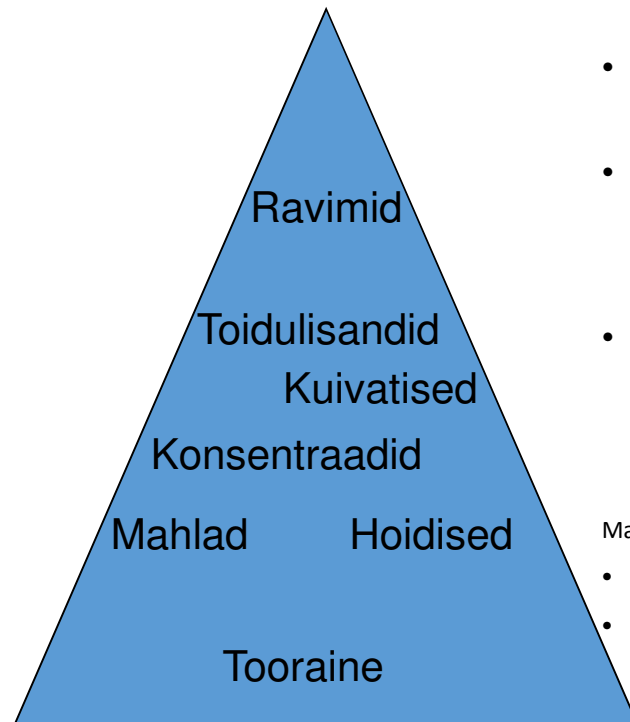
Õunviljaliste töötlemisvõimalused

Uko Bleive
2016

Toote idee, kirjeldus ja sihtrühm?

Milline on toorainele lisandatav väärtus? Kes, miks, kuna, kus, millistes kogustes ja millise hinnaga tarbiks minu toodet?

- Kes on tarbija? (mees, naine, laps, vanur,, linnaelanik, maaelanik, sõjavägi, väis- või kodumaa jne.)
- Miks peaks tarbija eelistama minu toodet konkurenti omast?
- Kuna, kus ja millises koguses minu toodet tarvitatakse? (suupisteks, pere toidulauale, restorani, toiduainete tööstusele jne)
- Milline on toote hind (rikas, vaene tarbija, hulgemüügile, jaemüügile, otseturustuses)

Mahetoodete hinnalisad kauplustes

2008 2009

- maheõunad +33% +20%
- maheastelpajumoos* **+38%** **+15%**
- mahetaimeteed* +15% +15%

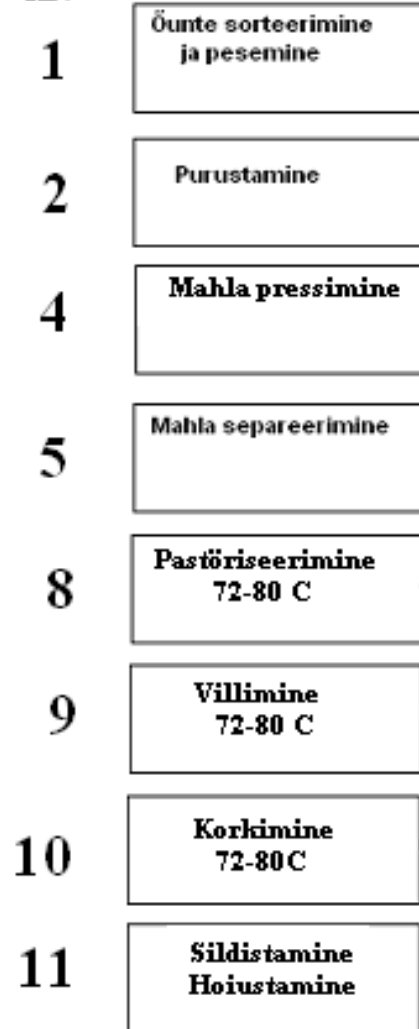
Maheviljeluslik töötlemine

- Tootes võib kasutada **kuni 5 %** selliseid mittemahepõllumajanduslikult toodetud põllumajanduslikke koostisosi, mida ei ole võimalik hankida mahepõllumajanduslikult toodetuna. Selliste **koostisosade loetelu on toodud EÜ Komisjoni määruse 889/2008 lisa IX**. Mahepõllumajanduslikult toodetud saadaval olevat koostisosa ei ole lubatud asendada tavaliselt toodetud koostisosaga ehk tavatoiduga.
- Mahepõllumajanduslikes toodetes on lubatud kasutada vaid valitud hulka lisaaineid ja teisi toidu valmistamiseks kasutatavaid aineid, Mahetoidus on lubatud kasutada **ainult määruse 889/2008 VII lisa A ja B osades loetletud lisaaineid ja töötlemise abiaineid**.
- Mahepõllumajanduslike toodete ettevalmistamisel võib kasutada **ainult lubatud mittemahepõllumajandusliku päritoluga koostisosi ja mittepõllumajanduslikke koostisosi** ning mahepõllumajanduslike koostisosade töötlemiseks võib kasutada **ainult lubatud abiaineid, mikroorganisme ja ensüüme**.

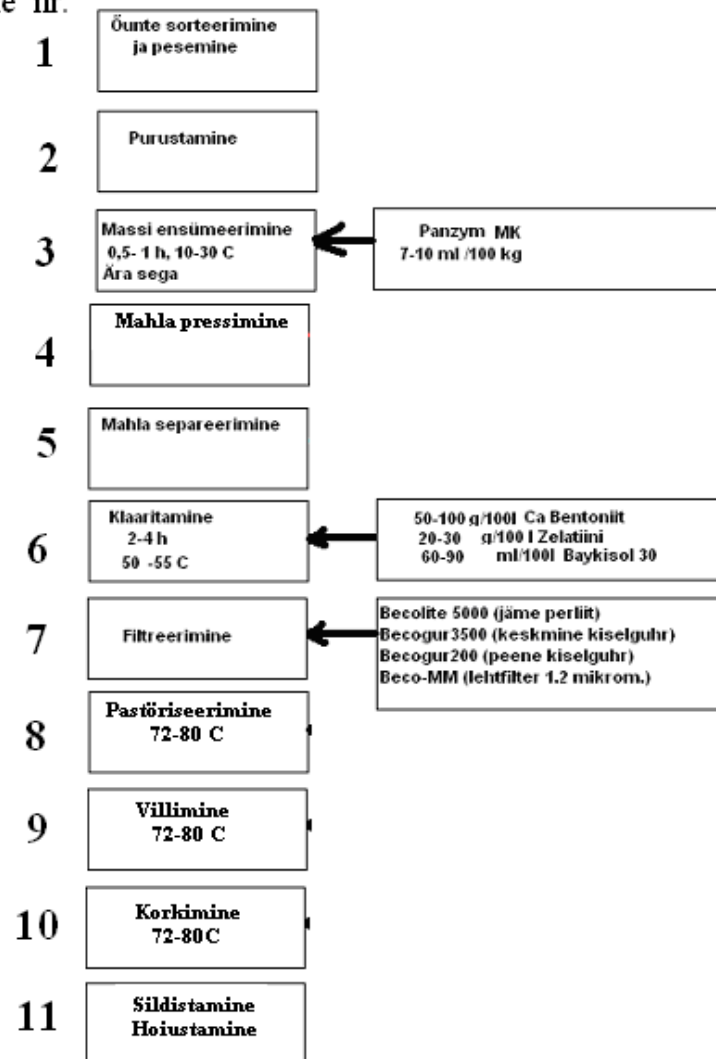
Klaaritamata mahla tootmisskeem

Ensümeeritud ja klaaritatud mahla tootmisskeem

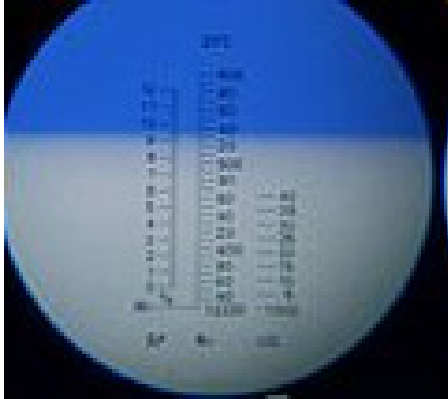
Seadme nr.

Seadme nr.

Lahustunud kuivaine sisalduse hindamine (suhkrute sisaldus)

Mahlades on lahustunud ained:

- suhkrud (glükoos, fruktoos ,sahharoos),
- orgaanilised happed (sidrun-, õun-, viin-, bensoe-, salitsüülhape)
- park- ja värvained
- ensüümid ja mineraalained

Suhkrute hinnangulist sisaldust mahlades määratakse refraktomeetriliselt

Mõõteühikuks on **Brix** (symbol °Bx), mille üks kraad vastab 1g sahharoosi sisaldusele 100 g-

Mõõtmistemperatuur 20 C

Patuliin

– mükotoksiin, mida produtseerivad hallitusseened (Penicillium, Aspergillus)

- Sagedamini esinev õuntes ja õunatoodetes, sõltub (aw, temp, pH)
- Patuliin talub kuumtöötlust, eriti happelises keskkonnas
- 2015 aastal tehtud uuringus (Moor, U) leiti et 24 mahlaproovist kaks proovi sisaldasid 203 ja 57 $\mu\text{g/l}$ patuliini (piirväärtus 50 $\mu\text{g/l}$, lastel)
- Sisaldus väheneb töötlemise käigus: selitamisel, filtreerimisel, ensümeerimisel ja fermentatsioonil, toorme pesemise ja madakolleteemaldamise tulemusena.

4.6. Pastöriseerimine, vahu riisumine – KKP

Ohu põhjused	mikrobioloogilised – kuumutamine liiga madalal temperatuuril, potis ei ole ühtlane temperatuur,
Ennetavad tegevused	temperatuuri mõõtmine, termomeetri liigutamine temperatuuri mõõtmisel poti erinevates kohtades, hügieeninõuete järgimine ja terve inventari kasutamine
Kontrollkriteerium	mahla kuumutatakse 77°C-ni, hoideaajata
Kriitiline piir	73°C <i>Sellest temp. piisab, sest õunamahla pH on tavaliselt alla 4,0.</i>
Kontrolli meetod	Temperatuuri mõõtmine
Seire sagedus	Mõõdetakse iga kuumutatavat mahuüksust
Korrigeeriv tegevus	Täiendav kuumutamine, juhul kui ei saavutata vajalikku temperatuuri mikroorganismide hävitamiseks
Seireandmete säilitamine	Minimaalselt säilivusaja pikkus
Seire teostaja/ vastutaja	Nimi Määratakse konkreetne inimene

Ohu põhjused	füüsikalised – termomeetri purunemine; võõrkehade sattumine mahlasse, sh katkine inventar (emailpotist murenevad emaili tükid)
Ennetavad tegevused	kasutatakse tervet inventari, klaastermomeetri purunemisel kõrvaldatakse saastunud mahl tootmisest. <i>(võiks kasutada digitaalset termomeetrit)</i>

http://www.agri.ee/sites/default/files/public/juurkataloog/TRUKISED/trykis_abi_vaikekaitlejale_1_osa_2011.pdf

PõM juhendmaterjal

Mahla töötlemine erinevate mahtudega . 2009 hinnad.

	VÄIKETÖÖSTUSLIK		ABIKÄITIS		KODUNE	
TOOTLIKUS	3 -6 inimest	Maht 1200 l	2-4 inimest	Maht 500 l	1-2 inimest	Maht 60- 150 l
PESUR	Voran SA Tecmon TG18	500-1000kg/h ca.300-500 kg/h	Pesu toimub käsitsi mahutis	ca. 300 kg/h 2 inimest	Pesu toimub käsitsi mingis mahutis.	ca. 100 kg/h üks inimene
PURUSTI	RM 2,2 elevaatoriga	1000 kg/h	RM 1,5 käsitsi täitmine	500 kg/h	RM 1,5 käsitsi täitmine	500 kg/h
ENSÜMAATOR (marjamahlad)	3 tk.. a 530 l. Mahuti FO-K Segaja TV-Spetz Soojendaja TG 18	530l /1tund 530l 530l	3 tk. a 300l. Mahuti FO2 Elektriline soojendi	300 l/ 1tund	Asendus mahuti Nt. plast konteiner. Elektriline soojendi	Maht sõltuvalt vajadusest.
PRESS	Pakkpress 100 P2-D Massipump Mahlapump	600 kg/h	Pakkpress 100 P2-D Massipump Mahlapump	600 kg/h	Käsipress või veepress	ca 20- 40 l/h
KLAARITAMINE	Mahuti FS-MO-100-1400	1400l	3 tk. a 300l. Mahuti FO2	300 l/1tund	Asendus mahuti Nt. plast konteiner.	Maht sõltuvalt vajadusest
FILTREERIMINE	EUR 20	500-2000l/h	FP 210/ 10E	vajadusel	FP 210/ 10E	vajadusel
PASTÖRISAATOR VILLIJA	EHA 45 E 6 pudeli villijat	400 –500 l/h	TAH-100-9 1 pudeli villija	100 l/h	Katлага pliidil	
KORKIJA	TV 2000	ca.2000 pudelit/h	Profi 2	ca.1000 pudelit	Profi 2	ca 1000 pudelit
SILDISTAJA	S 1/L	ca 1000 tk/h	S 1/L	ca 1000 tk/h	Käsitsi	50 -250 tk/h
HIND prognoos		79 010 EUR +		36 545 EUR		10205 EUR
Seadmed on kompleksed, automatiseeritud ja tagavad kvaliteetse mahla tootmise. Asendada võib marjapessuri Tecmon TG 18.Toota saab ainult ühte mahla.,sest klaarimise tank on ühine. Pudelikaelaks on pakkpressi väike tootlikus – see peaks asendama lintpressiga. Seadmed Voran,Spaidel			Rohkem füüsilist tööd, samas 3 erinevat (300l) mahla on võimalik toota ühel päeval. Pressi ja purusti tootlikus võimaldab suurendada mahla tootlikust kui lisada (suurendada) mahuteid.		Töötlemisprotsess venib pikaks, kui vajatakse mahla rohkem, selle all võib kvaliteet kannatada. Tootlikuse limiteerijaks on käsipress.	

- Puuviljad eelnevalt sorteerida . Eemaldada mädanenud ja saastunud puuviljad
- **Puuviljade pesur** on värskete puuviljade ja marjade pesuks roostevabast terasest, elevaatori ja purustiga kombineeritud seade. Pesuril vahetatava restiga setete kogunemise ala, koos tühjendusavade ja kraanidega. Seade võimaldab kastide kerge tühjenduse
- **Tooraine lintelevaator Voran SA** – tehnoloogilise lülina on seade kombineeritud pesuri ja purustiga. Seade võimaldab erinevate värskete puuviljade ja marjade transpordi 1,7m kõrgusele. Elevaatori lint reguleeritava kiirusega. Elevaator varustatud veepihustite ja kraaniga saaduste lõplikuks pesemiseks.
- **Toorainepurusti RM 2,2** – roostevabast terasest tsentrifugaalpurusti, vastava hügieeniastmega värskete ja külmutatud (sulatatud) puuviljade ning erinevate marjade, köögiviljade purustamiseks (seadmel on komplekt purusti tööorganeid)
- Tootlikus kuni 1000 kg/tunnis
- Valmistaja: Voran Maschinen GmbH

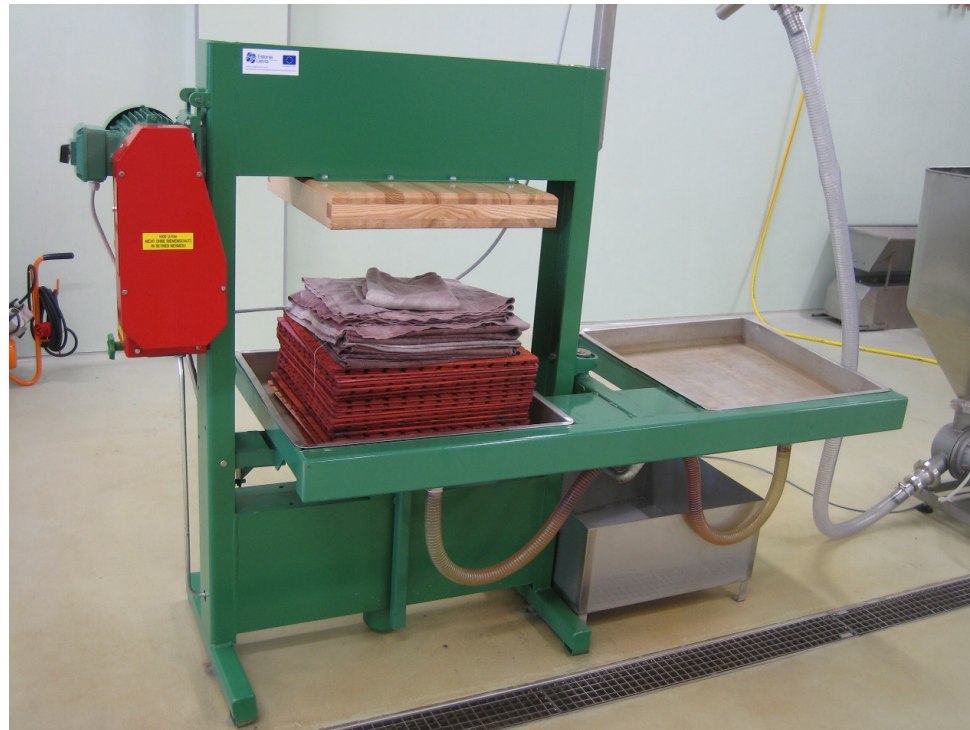
- **Massi pump** – kummist rootoriga, erineva kuivainesisaldusega purustatud massi transpordiks purustist ja mahutitest mahla pressimiseks või püreestamiseks. Seade kergesti ühendatav ning massi kvaliteeti mitte halvendava konstruktsiooniga. Võimalik reguleerida teisaldatava massi kogust (reguleeritav tööaeg). Lisatud söoturkolu.
- Valmistaja: Gebhardt Aparatetechnik GmbH
- Tootlikus kuni 1000 kg/h

- **Massi ensümeerimise soojendi ja mahutid**
- **FO-K (double jacket)** – roostevabast terasest suletava kaanega veesärgiga mahutid.. Komplektis spetsiaalne automaatne vee soojendus/jahutusseade mahutites oleva massi temperatuuri tõstmiseks, reguleerimiseks ja hoidmiseks. Komplektis on üks aeglane, reguleeritava pöörlemissagedusega massi segisti, koos kinnitustarvikutega. Ühendused, avad mahutil DN 40 mm
- Mahutavus 530liitrit (kokku 1590 l)
- Valmistaja: mahutid- Speidel Tank- und Behälterbau GmbH
- soojendi - Gebhardt Aparatetechnik GmbH

- **Mahlapress Voran 100 P2-D** – komplektne hüdrauliline pakkpressi tüüpi mahlapress. Press sobib enamlevinud puuvilja- ja marjamahlade kõrgekvaliteediliseks pressimiseks (mahla puhtus, kõrge saagis). Press on kahe paki moodustamise süsteemi ja mahlakandikuga. Komplektis on 18 pressimisriiet puuviljadele ja marjadele. Komplektis mahla vahemahuti (100 l) koos ühenduse ja kraaniga DN 32 mm.
- Tootlikus kuni 600 kg/tunnis massi pressimist
- Valmistaja: Voran Maschinen GmbH

- **Mahlapump Ö 2** – vastava hügieenitasemega, reguleeritava tootlikkusega mahlapump. Pumba mootor ülekuumenemiskaitsmega. Komplektis vajaminevad ühendused ja üleminekud. Ühendusvoolikute läbimõõt DN 32mm.
- Tootlikus kuni 3000l/h
- Valmistaja: Theo & Klaus Schneider GmbH

- **Mahla klaaritamismahutid FS-MO-082-0750** - roostevabast terasest hermeetiliselt suletavad mahutid spetsiaalselt mahlade klaarimiseks. Mahutil on mahla taseme indikaator, termomeeter, luuk hoolduseks, sademe ja klaarunud mahla eraldamise ühendused ja klaaritamismaterjalide lisamise võimalus. Mahutil on pesemisühendused.
- Valmistaja: Speidel Tank- und Behälterbau GmbH
- **Mahla segajad** - mahutil on klaarimismaterjalide segamiseks elektriline aeglase pööretega segaja
- Mahutavus 750 l (2 tk)
- Valmistaja: Speidel Tank- und Behälterbau GmbH

- **Mahutid kääritamiseks ja vahemahutiks FO-082-675** – klaaritud mahla ümberpumpamisel mahla hoiustamiseks, eraldamiseks sademest. Mahuteid on võimalik kasutada mahlade kääritamiseks. Mahutite kaas on mahutis reguleeritava kõrgusega. (hermetiseeruv vastavalt mahla kogusele). Mahutid on sademe ja klaarunud mahla eraldamise ühendustega ning lahjendusvee lisamise võimalusega.
- Mahutavus: 675 liitrit
- Valmistaja: Speidel Tank- und Behälterbau GmbH

- **Pastörisaator EHA45E -**
- torusoojusvahetiga seade vee ning mahla pumbaga ja elektrilise astmelise küttekehaga (27 ja 45 kW). Klaaritatud mahlade ja viljalihaga klaaritamata mahlade pastöriseerimiseks.
- Mahla ja soojendusvee temperatuuri reguleerimise võimalusega.
- Tootlikus: 500 l/ tunnis
- Valmistaja: Gebhardt Aparatetechnik GmbH

- **Mahla täitur pudelitesse RF 4** - seade võimaldab klaaritud ning keskmise viljaliha sisaldusega marja- ja puuviljamahlade, veini külmutamist ja kuumvillimist. Seade poolautomaatne, hügieenilisust tagava 6 täituriga ja vahemahutiga. Seade võimaldab mahla villimist erineva kõrguse ja suurusega klaastaarasse. Tootlikus sõltuvalt taarast ja operaatorist kuni 500 l/ tunnis
- Valmistaja: Gebhardt Aparatetechnik GmbH

- **Bag in box täitur BBF 6** - programmeeritav poolautomaatne vahemahutiga täiturseade kaalulauaga pastoriseeritud mahla hügieeniliseks villimiseks 3, 5, 10 liitristesse kottidesse. Mõõtmistäpsus +/- 0,5 % .
- Villimistemperatuur 80 0C (max..900C)
- Seade kergesti ühendatav pastörisaatoriga vastavate ühendustarvikutega.
- Tootlikus: 500liitrit/tunnis /5 liitristesse kottidesse
- Valmistaja: Gebhardt Aparatetechnik GmbH

Seadme nr.

3

Klaaritatud mahla
jahutamine 2 C

12

Mahla
satureerimine

13

Villimine

14

Korkimine

11

Sildistamine
Hoiustamine

- **Jookide süsihappegaasiga küllastaja Polver Mini** - pooltööstuslik seade vee, mahlajookide ja veini küllastamiseks süsihappegaasiga. Seade varustatud pumbaga küllastunud joogi survestatamiseks ja suunamiseks edasisele villimisele.
- Töösurve kuni 5 bar, 9g CO₂ ; 50C
- Tootlikus 300l/h
- Valmistaja: CEM Costruzioni Enologiche Milano s.r.l

- **Süsihappegaasiga rikastatud joogi täitur Isobaric manuale 4** – manuaalne, 4 täituriga lauale paigutatav villimisseade erinevate mahlajookide, õlu, veini, vee villimiseks. Villimisseade komplekteeritud süsihappegaasi balooniga ja rõhu regulaatoriga
- Tootlikus: 200 pudelit/h
- Valmistaja: CEM Costruzioni Enologiche Milano s.r.l

- **Korkija Grifo** – manuaalne seade mahlale ja süsihappegaasiga mahlajoogile (erinevate mõõtudega klaastaarale) kroonkorkide paigaldamiseks.
- Tootlikus: kuni 200 pudelit/tunnis sõltuvalt operaatorist
- Valmistaja: G. Wein GmbH

Seadme nr.

1

Õunte sorteerimine
ja pesemine

2

Purustamine

15

Massi
püreestamine

16

Moosi keetmine

17

Moosi villimine

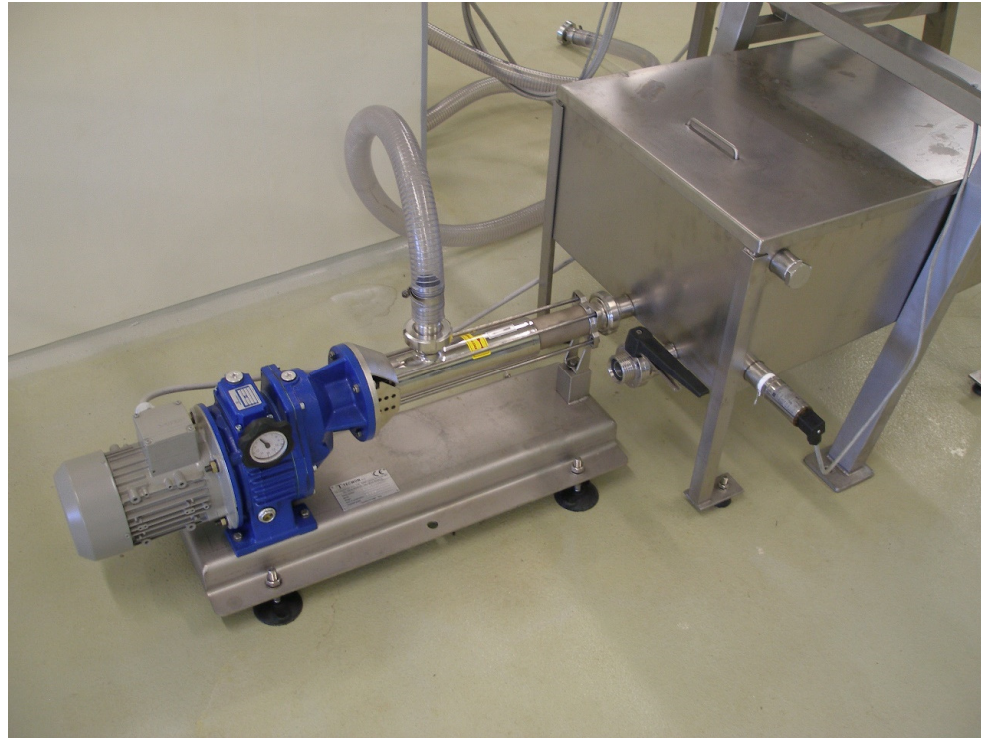
Kaanetamine

Sildistamine
Hoiustamine

- **Püreestaja Tecmon 600** – eelnevalt purustatud (seadmega nr 1,2,3) marja ja
- puuviljamassi, ensümeeritud marjamassi püreestaja eemaldab massist viljakestad, seemned ja muud tahked osised.
- Seadme kaanega sôoturit täidetakse massipumbaga (nr 5). Seade varustatud mahlakogujaga, mootori kaitsmega. Komplektis sôelade valik (2 tk) puuviljadele, erinevatele marjadele.
- Tootlikus 600 kg/h

- **Püree pump** – hügieeniline, kruvirootori lahendusega massipump (AISI 316) püree transpordiks keedukatlasse või täiturile. Komplektis AISI 304 roostevabast terasest transporditav kaldpõhjaga mahuti, kaanega ning ühendusega massi lühiajaliseks hoiustamiseks.
- Seade reguleeritava töökiirusega. Töösurvega kuni 4,5 bar.
- Valmistaja: Tecmon s.r.l

- **Keedukatel** –
toiduainete
universaalne
elektriline
õlisärgiga
keedukatel
- Mahutavus 30 ja
50 liitrit
- Valmistaja: Metos

- **Moosi, püree täitur-**
dosaator – roostevabast
terasest valmistatud
suruõhuga töötav
täiturseade, mis koosneb
vaakumsilindrist,
dosaatorist otsikutega
ning lisanduvast söötur-
kolust (suurusega 30 l)
erineva tihedusega
toorpüree, moosi, rohke
viljalihaga mahla
doseeritud villimiseks.
Seade sobitav erineva
suurusega ja materjalist
taarale.
Doseerimisvõimalus
reguleeritav vähemalt
mahule 40 kuni 1000
cm³ (cc)
- Tootlikus: 400 kg/ tunnis
- Valmistaja: Tecmon s.r.l

Seadme nr.

1

Õunte sorteerimine
ja pesemine

Puuviljade
ettevalmistamine

18

Kuivatamine

19

Peenestamine

Pakendamine

Kuivatite klassifikatsioon

Ligi 50 erinevat kuivatitüüpi on praktilises kasutuses
Kirjanduses käsitletakse üle 400 kuivati (Mujumdar 2008a)

Eeltöötlemise meetod	Töörežiimi järgi	Konstruksiooni tüüp	Soojuse ülekanne	Kambri rõhk	Kuivatusagens	Niiskuse eraldamine
Osmootiline kuivatamise meetod	Tsükkel toimeline	Kamber	Konvektsioon	Atmosfääri	Õhk	Keskkonda
		Tunnel	Kontakt			
		Konveier	Radiatsiooniline	Vaakum	Põlemisgaas	Kondensatsioon
Blanšeerimine	Pidevtoimeline	Šaht	Kõrgsagedusvälja	Süvavaakum	Ülekuumenenud aur	Silikageel
Külmutamine		Trummel	Ultraheli			
Ultraheli		Keevkiht	Akustiline			

Veesisaldus kuivatatud viljades

- Madala niiskusesisaldusega kuivatatud viljad

Veesisaldus alla 15% (enamik tooted alla 10%)

Vee aktiivsus (a_w) 0.4 - 0.5

Toote potentsiaalne säilivus 1-4 aastat

- Keskmise niiskusesisaldusega kuivatatud viljad

Veesisaldus 15-35 %

Vee aktiivsus (a_w) 0.60 -0.65

Toote potentsiaalne säilivus 0,5-1aasta (lisaained)

Minimaalne niiskusesisaldus mikroorganismide kasvuks

- Bakterid 20-30 %
- Pärmid, hallitusseened 10-15%

Pihustuskuivatamine

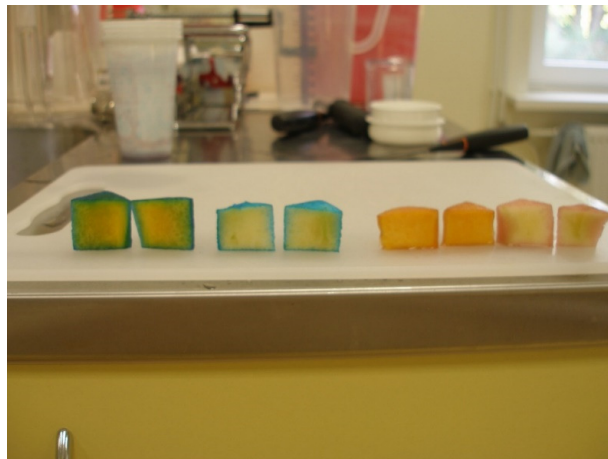
- Sobib vedelatele (voolavatele) toodetele. sh. mahl, püreestatud / pastaks muudetud taimsed tooted, ekstraktid jne.
- Konvektiivne kuivatusmeetod – õhu suur tähtsus. Õhk (kuum ja kuiv) on nii soojuskandja kui veeauru vastuvõtja.
- Kiire kuivamine / suur tootlikkus / aurustusvõimsus. Pihustamine kindlustab ülisuure kontaktpinna kuuma õhu ja toote vahel.
- Pidev töö .Võimalus rakendada automatiseeritud ja mehhaniseeritud vooluliine. Saadava pulbri kõrge kvaliteet

PUUDUSED

- Pihustuskuivatite kallidus (alginvesteering ja hooldus)
- Suur soojusenergia ja elektrienergia kulu
- Suur tootmispinna ja kõrgete tootmisruumide vajadus
- Spetsiifilised ohutuse probleemid nii tootele, inimestele kui ka keskkonnale

Impregneerimine

Impregneeritud õunad

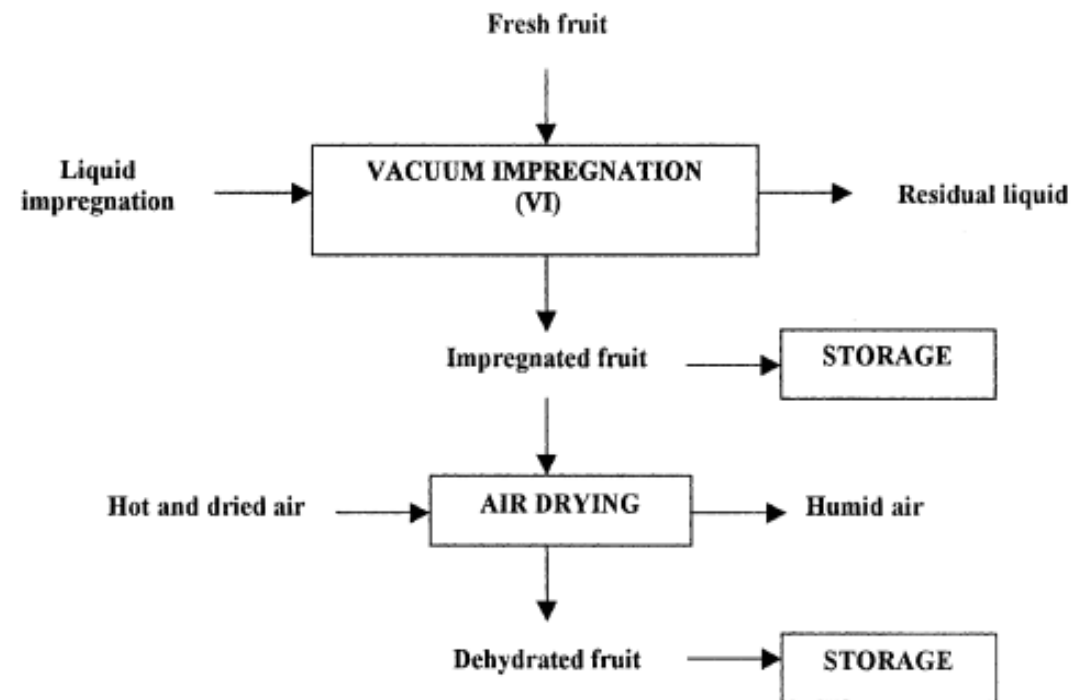

Fig. 1. Flow chart to produce probiotic-enriched dried fruit products.

Impregneerimine

- Vaakum 50 -600 mbar ,
- Temperatuur mitte üle 30 kraadi ,
- Menetluse aeg: vaakum 10-120 min /imendumine üle 30 min
- Perspektiivsed poorsed materjalid: seemed , õunad, baklažaan
- Saab lisada värvust, c-vit, probiootikume,

